

ARCHEOLOGIE HOUTEN

JAARVERSLAG 2020

Archeologische Werkgroep 'Leen de Keijzer' Houten (Aangesloten bij de Historische Kring tussen Rijn en Lek en de AWN afdeling 12)

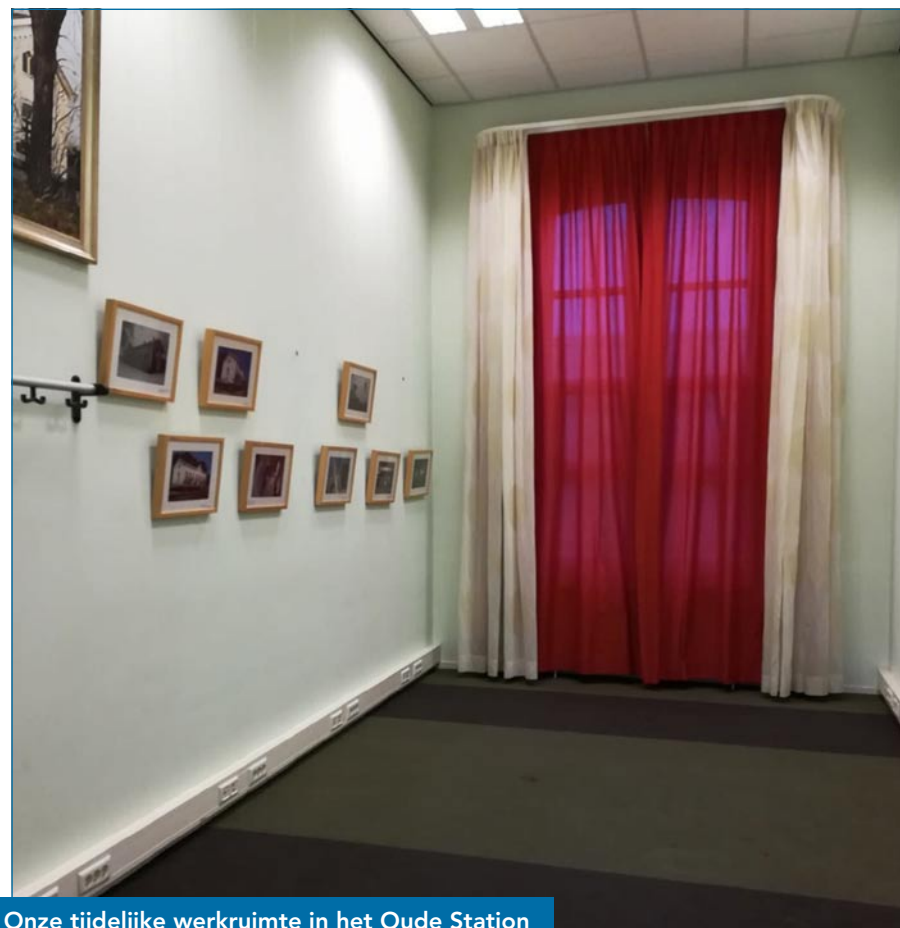
De activiteiten van onze werkgroep hebben in 2020 flink te lijden gehad van de coronacrisis. De archeologiezolder is twee perioden gesloten geweest, de voorbereiding van een nieuwe tentoonstelling viel grotendeels in het water, de dienstverlening aan het onderwijs moesten we beperken en het PAN-project stagneerde. Onze deelname aan de Cultuurnacht, Gluren bij de burens, Romeinenweek en Kunst Centraal kwam te vervallen. Bovenal waren er minder onderlinge sociale

contacten. Prompte invoering van online-vergaderen loste slechts een deel van het ongemak op. We ontplooiden extra initiatieven zoals mini-cursussen, videopresentaties en feulletons.

Toch hebben we het afgelopen jaar veel werk verzet. Een forse klus is de verwerking van opgeslagen archeologisch materiaal uit de kelder van het gemeentehuis. Dat materiaal, van opgravingen uit de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw, hoort thuis in het provinciale

De dozen met beschreven vondsten terug in de kelder van het gemeentehuis

Onze tijdelijke werkruimte in het Oude Station

archeologische depot. Deze vondsten moeten daartoe eerst geanalyseerd, beschreven en zo mogelijk gerestaureerd worden. Door de inzet van meerdere leden en het gebruik van tijdelijk leegstaande ruimte in het Oude Station, is het werk vrijwel gereed. Dat is juist op tijd want de gemeente is er in geslaagd om een nieuwe huurder te vinden voor de begane grond van het Oude Station.

Ondanks de beperkingen hebben we toch nog enige diensten kunnen leveren aan het basis- en het voortgezet onderwijs. En we zijn op diverse plaatsen actief geweest bij opgravingen en ander veldwerk. De archeologische werkgroep omvat thans 13 wekelijks actieve leden en een 10-tal leden, die door omstandigheden (tijdelijk) minder actief zijn. Met elkaar hebben we in 2020 zo'n 3800 uur aan allerlei vormen van archeologisch werk verzet. Opnieuw hebben wij energie gestopt in het vergroten van onze bekendheid in de gemeente Houten. Op vele manieren hebben we de aandacht gevestigd op onze archeologische activiteiten en de presentatie ervan. Het volgende overzicht getuigt ervan.

Veldwaarnemingen en opgravingen

Leden van onze werkgroep zijn in het voorjaar betrokken geweest bij een prachtige opgraving aan het Raaigras in Houten-Zuid. Voorafgaand aan nieuwbouw heeft onderzoeksbureau ADC daar sporen blootgelegd uit de Bronstijd, de IJzertijd en de Romeinse periode. Onze assistentie omvatte graaf- en spoelwerk, alsmede splits- en determineerarbeid. Sporen van twee woonstalboerderijen uit de Bronstijd kwamen tevoorschijn, evenals een fraaie barnstenen kraal en een werktuig van gebakken klei waarmee waarschijnlijk huiden werden bewerkt. Voorts zagen we restanten van aardewerk en het nodige botmateriaal. Overtuigende sporen van bronsbewerking zijn niet aangetroffen. Het aantal vondsten

was relatief beperkt, een aanwijzing dat de plek langs een watervoerende geul, gedurende slechts een korte periode bewoond is geweest. De samenwerking met de ADC-archeologen was inspirerend. Onze werkgroep assisteerde het onderzoeksbureau RAAP bij de opgraving aan het Jochem Jantzplantsoen in Odijk, waar nieuwbouw is gepland. Proefsleuven toonden aan dat die plek in de IJzertijd en de Romeinse tijd zeer intensief bewoond is geweest. We zagen sporen van een woonstalboerderij, veel aardewerkscherven, massa's botmateriaal, mantelspelden, munten en een fragment blauw La Tène sieraadglas. Aan het aansluitende vlakdekkende onderzoek konden wij helaas niet meedoen door interventie van de aannemer. Op verzoek van de gemeente

Houten waren wij aanwezig bij het grondwerk nabij de Grote Geer, de voormalige boerderij Torenzicht, zonnevelden bij het Oostromsdijkje en graafwerk van Stedin langs de zuidoostelijke Rondweg. Onze waarnemingen leverden helaas weinig informatie op.

Museum

Onze tentoonstelling "Van IJzertijd tot nieuwbouwwijk" hebben we verlengd. Deze expositie is gewijd aan de grote opgraving in Houten-Castellum en verhaalt over de wisselwerking tussen de landschappelijke ontwikkeling en de menselijke bewoning op een deel van de Houtense stroomrug, vanaf de vroege IJzertijd. Bijzonder was onze deeloppositie "Bombardement en bevrijding Houten 1944/45", in het kader van

Opgraving Raaigras in Houten-Zuid, waarbij onze werkgroep betrokken is geweest

Expositie Wereldoorlog II

de nationale herdenking van “75 jaar bevrijding”. De tentoonstelling werd geopend door de voorzitter van het 4/5 mei Comité Houten. Via een schenking kwamen wij in het bezit van een fraaie archeologische collectie, afkomstig uit het Romeinse fort Vechten, in 1976 gereed uit de storthopen bij de verbreding van de A 12. Het zijn vondsten uit de Romeinse tijd. Deze collectie Muryis is te bewonderen op de archeologezolder. Enkele leden hebben gewerkt aan een kleine expositie over de verwerking van scherven in kunstzinnige creaties, met als werktitel “Oude scherven in een nieuw jasje”. De publieke belangstelling voor onze exposities was beperkt door de genoemde omstandigheden. We mochten 531 bezoekers verwelkomen. Dat is veel minder dan vorige jaren. Wel ontvingen wij studenten van de Reinwardt-academie, een delegatie archeologen van het opgravingsbureau ADC en groepen van het Houtense basisonderwijs. Het museum is twee dagdelen per week geopend, en wel op de dinsdagen en de zaterdag.

Publicaties

Onze werkgroep verzorgde de brochure “Bombardement en bevrijding Houten 1944/45” als

toelichting bij de genoemde bevrijdingsexpositie.

Leden van onze werkgroep publiceerden vorig jaar enkele artikelen in het tijdschrift van de Historische Kring Tussen Rijn en Lek. Voorts verschenen er van onze hand twee korte artikelen in de regionale AWN-Nieuwsbrief en een AWN-rapport over Romeins tafelaardewerk.

Een lid van onze werkgroep werkte mee aan een artikel over kleipijpen, afkomstig van opgravingen destijds bij kasteel Heemstede. Wij hebben een nieuwe publicatie in voorbereiding, gewijd aan eerder door ons uitgevoerd archeologisch onderzoek aan de Beusichemseweg te Houten. Onder meer door de complexiteit van de opgraving en door ziekte van een van de onderzoekers, laat publicatie nog even op zich wachten.

Voordrachten en mediapresentaties

Leden van onze werkgroep verzorgden voordrachten en presentaties over archeologische en historische onderwerpen aan organisaties zoals: de Probusclub Houten, de Historische vereniging Schoonhoven, de Herensociëteit Houten en enkele bewoners- en vriendengroepen.

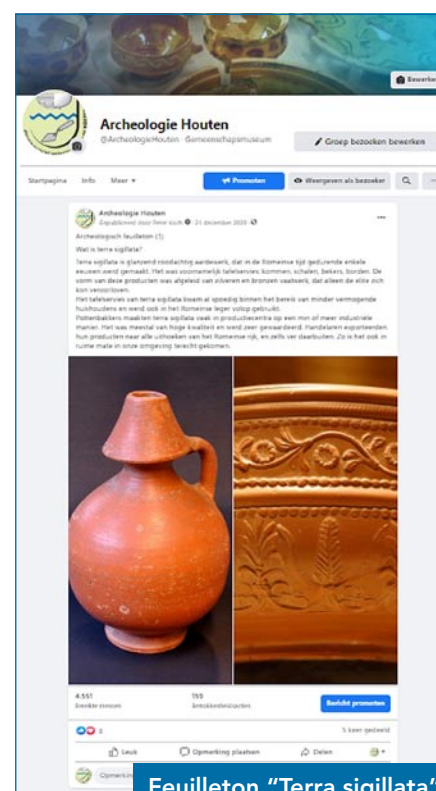
Wij werkten mee aan enkele radio-

presentaties van Omroep Houten en artikelen in ‘t Groentje over diverse historische en archeologische onderwerpen.

Onze werkgroep probeert ook via sociale media publiek te bereiken. Omdat we gedurende de beide lock-downs geen bezoekers konden ontvangen hebben we tentoonstellingen naar het publiek gebracht in de vorm van twee feulletons op facebook. Het betreft enerzijds de lopende Castellumexpositie en anderzijds een reprise van onze succesvolle tentoonstelling over het Romeinse luxe aardewerk Terra sigillata. Hiermee heeft de werkgroep beide keren ca 5.000 lezers bereikt.

Informatie- en communicatietechnologie

Werkgroepsleden hebben onze website archeologiehouten.nl up-to-date gehouden en verder uitgebouwd. Het bezoek aan de website nam toe met ruim 30%. Ook het doorgeven van actueel nieuws en activiteiten van onze werkgroep via

Feuilleton “Terra sigillata” in delen op Facebook

Facebook en Twitter blijkt functioneel, gelet op de vele reacties. We hebben het afgelopen jaar opnieuw stappen gezet op het gebied van automatisering, digitalisering van gegevensbeheer en nieuwe media. We moeten exclusief leren werken met het OneDrive-systeem en de oude NAS-systeem opheffen. De werkgroep heeft zich verdiept in het Geografisch Informatie Systeem (GIS), dat ook voor de archeologie unieke mogelijkheden bevat. Voorts kunnen bezoekers van onze archeologiezolder interactief archeologische waarnemingen in de woonomgeving bekijken. Ook zijn er online archeologische informatiesystemen bereikbaar.

Ter verbetering van ons informatiesysteem hebben we een begin gemaakt met "Kennisplein" en de Startpagina van OneNote. De AWG-bibliotheek is herzien en uitgebreid. Overtollig materiaal is afgevoerd.

Kunstmatige intelligentie (AI) in de archeologie

In het verleden werden er in de professionele archeologische wereld pogingen gedaan om langs geautomatiseerde weg aardewerk te determineren. Dat is nooit echt succesvol geweest. Via een van de leden kwam onze werkgroep in contact met studenten van de HKU in aanraking met dit onderwerp. Samen met de studenten wordt een scherfherkenningprogramma ontwikkeld. Het ziet er naar uit dat wij gezamenlijk een stap in de goede richting gaan maken. Op dit moment is de voorzichtige verwachting dat het AI-programma veel randscherven van een bepaalde categorie Romeins grijs aardewerk herkent. Het programma is nog volop in ontwikkeling. Na afronding van dit project zal de HKU een expositie realiseren, samen met onze werkgroep, de AWN en hopelijk een Utrechts museum.

Educatie

Zoals in de aanhef opgemerkt gooide corona roet in het eten van onze geplande activiteiten voor en door het onderwijs in Houten. Toch hebben we enkele groepen van het basis- en voortgezet onderwijs kunnen verrassen met voordrachten over archeologische onderwerpen. We hebben schoolklassen kunnen vertellen over de prehistorie en de Romeinse tijd. Educatie blijft een belangrijk onderwerp voor de archeologische werkgroep. De belangstelling voor onze leskisten over de Romeinse tijd en de Middeleeuwen loopt wat terug. Reden om de kisten extra onder de aandacht van het onderwijs te brengen. De leskist over de Romeinen is twee keer uitgeleend. Beide leskisten zijn beschikbaar voor alle basisscholen in onze gemeente.

Contacten met de gemeente Houten

Medio 2020 bracht de nieuwe wethouder Sander Bos een werk- en kennismakingsbezoek aan onze archeologiezolder. We onderhouden intensieve contacten met de gemeentelijke archeoloog. Eind 2020 vond overleg plaats met de wethouders Van Dalen en Overweg over het ontruimen van door ons tijdelijk gebruikte ruimten

in het Oude Station.

De subsidieovereenkomst met de gemeente Houten is ook in 2020 op het gebruikelijke niveau voortgezet. Onze werkgroep verricht als tegenprestatie voor de gemeentelijke subsidie een aantal activiteiten, zoals:

- het uitvoeren van archeologisch onderzoek in de gemeente Houten
- het presenteren van museale collecties op de archeologiezolder
- het leveren van diensten aan onderwijs en instellingen in de gemeente Houten.

Overige activiteiten

Werkgroepleden deden mee aan een aantal activiteiten, deels gecoördineerd door de actieve Vereniging van vrijwilligers in de archeologie AWN, afdeling Utrecht:

- project fundamenteel onderzoek naar Romeins grijs aardewerk
- deelname aan de door de AWN georganiseerde eendaagse cursus over de nieuwe Omgevingswet
- vakcursussen van de AWN en determinatie van vondsten uit de regio
- diverse door de RCE georganiseerde activiteiten en presentaties
- activiteiten van de Pijpelogische Kring Nederland
- werkgroepsleden beschrijven historische foto's van Houten bij het Regionaal Archief Zuid-Utrecht.

We waren online aanwezig op het Romeinensymposium van de Vrije Universiteit Amsterdam, op de Auxillia-studiedag van de Radboud-universiteit Nijmegen, op een digitale lezing over de Bataafse opstand door Alexander van de Bunt (LEU) en op de Provinciale Contactdag.

Archeologische Werkgroep 'Leen de Keijzer'/Stichting Archeologie Houten

Pieter Frederiks
Januari 2021